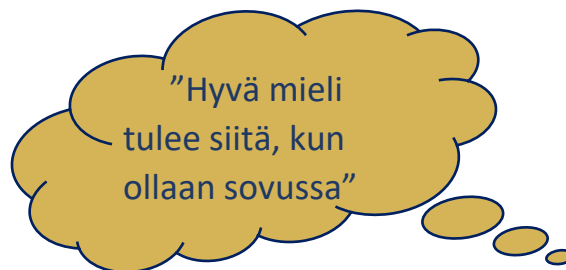

**HYVIEN VUOROVAIKUTUS- JA KAVERITAITOJEN VAHVISTAMINEN
KURIKAN VARHAISKASVATUKSESSA**

- Kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen malli

Saatteeksi

Kiusaaminen on yleistynyt yhä pienempien lasten keskuudessa ja siihen puuttuminen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa on erittäin tärkeää. Vielä tärkeämpää on yrittää eri keinoin ennaltaehkäistä kiusaamisen esiintymistä. Näkemyksemme on, että kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niistä saattaa tulla toistuessaan ja pitkään jatkuessaan kiusaamista. Kiusaamisen määrittelyssä on tärkeää huomioida lapsen oma kokemus kiusaamisesta. Lapsen kokemukset ja kertomus tilanteesta ohjaavat puuttumista sekä ennaltaehkäisevää työtä.

Kurikassa on laadittu Hyvien vuorovaikutus – ja kaveritaitojen vahvistamisen suunnitelma, joka on kiusaamisen ennaltaehkäisyn ja puuttumisen toimintamalli. Suunnitelma on tarkoitettu ohjenuoraksi koko varhaiskasvatuksen- ja esiopetuksen henkilöstölle. Suunnitelmaa käydään läpi toimintakauden aikana ryhmävarhaiskasvatussuunnitelman kanssa rinnakkain.

Suunnitelma on hyväksytty ensimmäisen kerran Kurikan sivistyslautakunnassa 18.12.2018 joka työstettiin moniammatillisena yhteistyönä, varhaiskasvatuksen eri ammattiryhmistä koostuvassa työryhmässä. Lisäksi lasten näkemyksiä hyvistä sekä ikävistä kaveritaidoista kerättiin tärkeiksi huomioiksi suunnitelmaan, jotka näkyvät puhekuplissa. Suunnitelman käyttöönoton yhteydessä koko varhaiskasvatuksen henkilöstölle järjestettiin kaksi PIKI-koulutusta, jotka keskittyivät pienten lasten kiusaamisen tunnistamiseen ja ehkäisyyn. PIKI-toimintamalli perustuu siihen, että pienten lasten välisessä kiusaamisessa on kyse vuorovaikutus- ja itsesäätelyn puutteista. PIKIN mukaan kukaan lapsi ei synny kiusaajaksi, vaan kiusaaminen on opittu toimintatapa, jolla tarkoitetaan ryhmässä tapahtuvaa toista loukkaavaa ja vahingoittavaa vuorovaikutuksen prosessia.

Viime vuosien aikana on yhteiskunnassa noussut esiin asioita ja ilmiöitä, jotka aiheuttivat tarpeen päivittää Kurikan Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen suunnitelmaa. On aiheellista nostaa tietoisuutta kiusaamisilmiöistä ja sitä kautta vaikuttaa kiusaamiseen liittyviin asenteisiin. Koko henkilöstön tulee osata perustella toimintaa ja tietää miten tilanteissa toimitaan. Johdonmukainen työ on tuloksellisempaa ja mahdollistaa arvioinnin. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön järkeväyttäminen on yksi merkittävä asia, joka näkyy päivitettyssä suunnitelmassa.

Varhaiskasvatuslaissa on useita mainintoja, joihin kiusaamisen ennaltaehkäisyn- ja puuttumisen toimintamallilla pyritään osaltaan vastaamaan: (varhaiskasvatuslaki 540/2018 3§ ja 10§)

- Edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia
- Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö
- Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä
- Edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolentasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa
- Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen

Kurikan varhaiskasvatuksen visio on ” Onnellinen ja leikin iloa täynnä oleva lapsuus Kurikassa” ja toiminta-ajatus on ”Onni teherä itte ja yhyres pärjätähän”. Kurikan varhaiskasvatussuunnitelmassa on kurikkalaista varhaiskasvatusta ohjaaviksi yhteisiksi arvoiksi nostettu lapsen oikeus tasa-arvoiseen kohteluun ja turvalliseen oppimisympäristöön sekä oikeus päivittäiseen leikkiin ja oppimisen iloon. Kasvattajan tärkeä tehtävä on kiinnittää huomiota tunneilmastoon, jonka kasvattajat luovat omalla toiminnallaan. Jokaisella sanalla, jokaisella katseella, jokaisella hymyllä vaikutetaan siihen, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen. Sekä kiusaajalla että kiusatulla ja myös kiusaamista seuraamaan joutuneilla lapsilla on oikeus pedagogiseen ohjaukseen ja aikuisen apuun. Varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on velvollisuus tunnistaa, ennaltaehkäistä ja suojata lasta väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä.

Syyskuussa 2024

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja Mari Rinta-Nikkola
Varhaiskasvatuspäällikkö Outi Koskenvalta

Sisältö:

1. Varhaiskasvatuksen arvot ja kiusaamisen määritelmä

1.1. Varhaiskasvatuksessa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat

2. Kiusaamisen ehkäisyn kolme ulottuvuutta.

2.1 Yhteisötaso

2.2 Lapsiryhmätaso

2.3 Yksilötaso

3. Kiusaamiseen puuttuminen

4. Menetelmiä Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamiseen Kurikan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

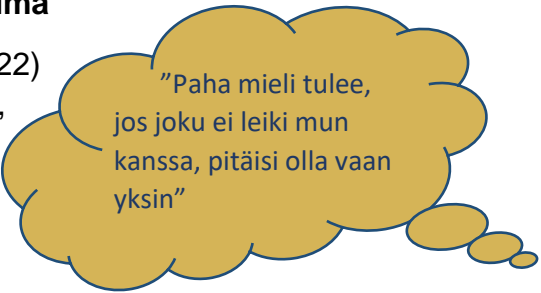
5. Arviointi

Lähteet

Liitteet

1. Varhaiskasvatuksen arvot ja kiusaamisen määritelmä

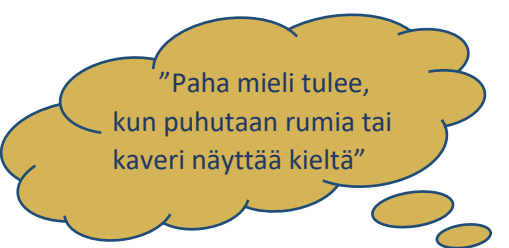
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) arvoperustan mukaan lapsella on oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, jossa lapsen etu on ensisijalla. Lapsella on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun, inklusiivisuuden periaatteisiin ja yhdenvertaisuuteen. Oikeudenmukaisuus edellyttää hyväksymistä, että lapset tarvitsevat eri määrän saadakseen yhtä paljon.

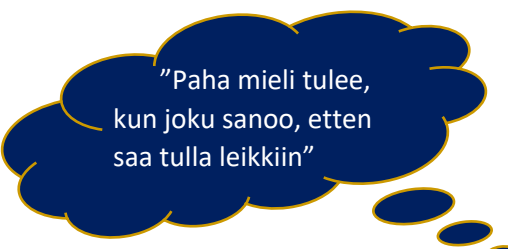
"Paha mieli tulee, jos joku ei leiki mun kanssa, pitäisi olla vaan yksin"

Varhaiskasvatuslain (540/2018, 10§) mukaan lasta tulee suojata väkivallalta, kiusamiselta ja muulta häirinnältä. Kiusaamisen ehkäisy ja siihen puuttuminen ovat laadukasta peruspedagogiikkaa, joka toteutetaan arjen tilanteissa. Varhaiskasvatuslaki määrittelee, että varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Samainen laki täsmentää, että varhaiskasvatusympäristö kattaa niin fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisen ympäristön ja sisältää esimerkiksi kiusaamisen ehkäisyn.

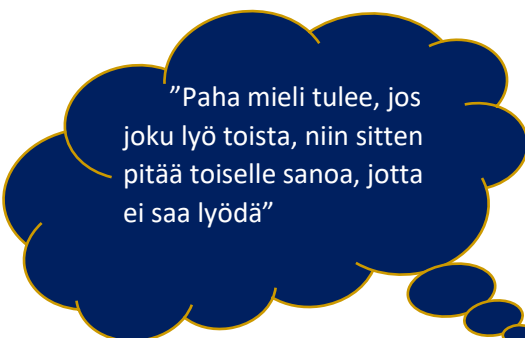
Kiusamisella katsotaan olevan sellaisia piirteitä, jotka erottavat sen esimerkiksi riitelystä, kuten toistuvuus, tietoisuus, vallankäyttäminen ja ryhmäilmiö. Ryhmäilmiössä ilmenee erilaisia rooleja, kuten kiusaaja, kiusattu, apuri, kannustaja, puolustaja sekä hiljainen hyväksyjä. Kiusaaminen on jokaisen subjektiivinen kokemus. Kiusaamistilanteessa yhdelle ja samalle lapselle aiheutetaan toistuvasti vahinkoa tai/ja mielipahaa. Tekijöinä kiusaamistilanteessa on joku tai jotkut, joita vastaan kiusatun on vaikea puolustautua. Kiusaaminen voi olla suoraa tai epäsuoraa, fyysistä, sanallista tai psyykkistä ja siihen liittyy aina vallankäyttö.

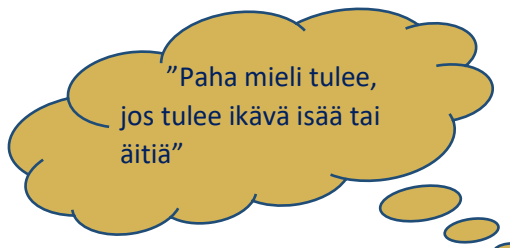
"Paha mieli tulee, kun puhutaan rumia tai kaveri näyttää kieltä"

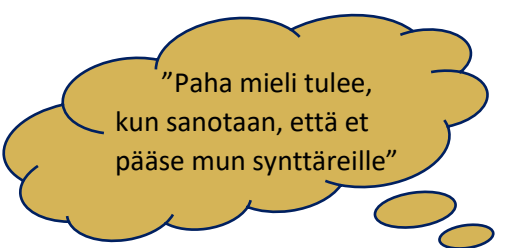
"Paha mieli tulee, kun joku sanoo, etten saa tulla leikkiin"

"Paha mieli tulee, jos joku lyö toista, niin sitten pitää toiselle sanoa, jotta ei saa lyödä"

"Paha mieli tulee, jos tulee ikävä isää tai äitiä"

"Paha mieli tulee, kun sanotaan, että et pääse mun synttäreille"

1.1. Varhaiskasvatuksessa esiintyvät kiusaamisen muodot ja tavat

Fyysinen kiusaaminen	Sanallinen kiusaaminen	Psyykkinen kiusaaminen	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ lyöminen ➤ potkiminen ➤ kamppaaminen ➤ esteenä oleminen ➤ vaatteiden repiminen ➤ nipistely, raapiminen, pureminen ➤ sylkeminen, hiuksista vetäminen ➤ kivien, hiekan tms. heittäminen päälle ➤ leikkien sotkeminen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ haukkuminen ➤ nimittely ➤ hännääminen ➤ lällättäminen ➤ ulkoisten piirteiden kommentointi ➤ matkiminen 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ uhkailu ➤ manipulointi, ➤ kiristäminen ➤ ilveily ja ilmeily ➤ poissulkeminen ➤ leikkien sääntöjen muuttaminen ➤ selän takana puhuminen ➤ puhumatta jättäminen 	

"Paha mieli tulee,
kun joku tönii tai lyö,
eikä pyydä anteeksi"

2. Kiusaamisen ehkäisyn kolme ulottuvuutta

Keskeistä kiusaamisen ehkäisyssä on aikuisen ja lapsen välille muodostunut lämmin ja kunnioittava suhde, jota aikuinen sensitiivisesti kannattelee. Aikuinen vaikuttaa tekemisellään tai tekemättä jättämisellään, asenteillaan, eleillään, ilmeillään ja olemuksellaan, millainen ilmapiiri hänen ympärilleen muodostuu. Lainsäädäntö ohjaa omalta osaltaan kiusaamisen ehkäisyä. Sen lisäksi kiusaamista voidaan ehkäistä kolmella eri tasolla: yhteisötaso, lapsiryhmätaso ja yksilötaso.

2.1 Yhteisötaso

Huoltajien sitoutuminen vahvemmin mukaan yhteisöön

Perheiden ja huoltajien rooli kiusaamisen ehkäisyssä on tärkeä. Kasvatusyhteistyö, yhteiset arvot ja toimintatavat huoltajien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä ovat erityisen tärkeitä. Kasvatusyhteistyö lähtee lapsen tarpeista ja hyvällä, dialogisella vuorovaikutuksella on keskeinen merkitys kasvatusyhteistyön toteutumisessa. Erityisesti dialogista keskustelua tarvitaan silloin, kun vanhempien ja henkilöstön näkemykset mahdollisesti eroavat toisistaan. Huoltajien rooli ja tuki varhaiskasvatuksen henkilöstölle lasten vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisessa on iso. Vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistaminen ehkäisee kiusaamista. Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää myös siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa. Kasvatusyhteistyö perustuu molemminpuoliseen luottamukseen ja kunnioitukseen. Kurikkalaisessa varhaiskasvatuksessa keskitytään erityisesti hoidon hyvään alkuun ja luottamuksellisen suhteen rakentamiseen.

Kotien kasvatustyön tukeminen

Kiusaaminen ja kiusatuksi tuleminen ovat kasvatusyhteisön ja huoltajien yhteinen asia. Huoltajat voivat kotona vahvistaa lapsen rohkeutta tulla kertomaan henkilöstölle häntä mietityttäviä asioita. Muutokset lapsen käytöksessä tai esim. toistuva haluttomuus lähteä päiväkotiin voivat kertoa vanhemmalle mahdollisesta kiusaamisesta. Huoltajan kuuntelutaito, läsnäolo ja asiallinen, tarvittaessa vakava suhtautuminen lapsen huoleen edistävät lapsen turvallisuuden kokemusta. Turvallisessa ilmapiirissä asioita on helpompaa ottaa puheeksi. Ryhmän lasten kutsuminen kylään leikkimään ja toisiin huoltajiin tutustuminen toimivat osaltaan kiusaamista ennaltaehkäisevässä työssä. Huoltajien on hyvä herkästi ottaa yhteyttä varhaiskasvatukseen ja esiopetuksen henkilökuntaan, mikäli huolta lapsen kaverisuhteissa ilmenee. On tärkeää ylläpitää avointa keskustelua lapsen lähellä toimivien aikuisten välillä. Varhaiskasvatuksen ammattilaiset eivät leimaa lasta kiusaajaksi ja kiusatuksi vaan asioista keskustellaan sosiaalisten- ja tunnetaitojen kehityksen ja opettelun viitekehyksessä. Henkilöstön tehtävä on lisätä huoltajien tietoisuutta kiusaamisesta ilmiönä.

Yhteisöä tukeva toimintakulttuuri

Avoimessa toimintakulttuurissa on tilaa tuoda esille omia mielipiteitään ja uusia ehdotuksia; saa yrittää, erehtyä ja ihmetellä. Toimintakulttuurissa arvostetaan myös erilaisia työtapoja. Jokainen saa käyttää omia vahvuuksiaan hyväksi toimintaympäristössä, yhteisten arvojen ja toimintaperiaatteiden tukena. Jokaisen yhteisön jäsenen panos on tärkeä. Ilmapiirin avoimuus tukee jäsenten vahvuuksien esille tulemistä ja näin rikastaa toimintakulttuuria. Turvallinen kasvuympäristö varhaiskasvatuksessa muodostuu lapsen aidosta kohtaamisesta sekä siitä, että varhaiskasvattajat tuntevat lapset yksilöllisesti. Varhaiskasvatuksen henkilöstö huolehtii siitä, ettei ketään kiusata ja, että kaikki lapset pääsevät osaksi leikkejä.

Johtajuuden tuki ja työhyvinvointi

Pedagoginen johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen laatuun ja inklusiivisen toimintakulttuurin kehittämiseen. Vuorovaikutussuhteilla ja mahdollisuudella saada riittävästi tunnetukea on keskeinen vaikutus henkilöstön hyvinvointiin, sitoutumiseen ja yhteisöllisyyden kokemukseen. Työhyvinvointia edistävässä johtajuudessa työntekijöiden huolet kuullaan ja kuunnellaan - ei vähätellä vaan välitetään, tuetaan ja ymmärretään. Tällöin johtaja toimii henkilöstön tunnetukena, joka on keskeinen osa varhaiskasvatuksen ilmapiiriä edistävästä tekijöistä, niin yksittäisen lapsen kuin henkilöstönkin.

2.2 Lapsiryhmätaso

Laadukas varhaiskasvatuksen pedagogiikka

Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa pyritään tasa-arvoiseen yhteiskuntaan, jossa kaikki tukevat ja kunnioittavat toinen toisiaan. Tarvitaan turvallinen ilmapiiri, jotta voidaan harjoitella erilaisuuden hyväksymistä ja toisten kunnioittamista arjen pedagogiikassa. Turvallisen ilmapiirin luomisessa on tärkeää henkilöstön sensitiivisyys, oikeudenmukaisuus, lasten tasa-arvoinen kohtaaminen sekä lapsen yksilöllinen tukeminen hänen identiteettinsä kehittymisessä. Koska aikuinen on lapselle mallina, hänen oma käyttäytymisensä ja sosiaaliset sekä emotionaaliset taitonsa heijastuvat lapsiryhmään sekä siihen, miten heidän vastaavien taitojen kehittymistä tuetaan.

Vuorovaikutus lasten kanssa on kuuntelemista, kuulemista, empatiakykyä, ymmärtämistä, toisilta oppimista, osaamisen jakamista ja tilannetajua. Kasvattajayhteisöltä edellytetään sitoutuneisuutta, herkkyyttä ja kykyä reagoida lapsen tunteisiin ja tarpeisiin. Henkilöstö mahdollistaa lämminhenkisen ja hyvän ilmapiirin, jossa lapsi kokee yhteisöllisyyttä ja osallisuutta. Tämän kautta syntyy lapselle tunne, että hän saa vaikuttaa omaan elämäänsä ja on osaava. Tämä kaikki on lapsilähtöisen pedagogiikan perusta.

Ryhmän yhteenkuuluvuuden systemaattinen rakentaminen

Varhaiskasvatuksessa henkilöstön tulee toimia hyvää vahvistaen. Ryhmän aikuisten on toimittava saman arvopohjan mukaisesti. Aikuiset sitoutuvat lapsiryhmässä läsnäoloon ja toimivat lapsen tulkkina, jos lapselta puuttuu sanat kertoa kokemastaan. Tärkeää on kuitenkin se, mitä lapsi itse kokee. Henkilöstön tehtävä on huolehtia siitä, että psyykinen oppimisympäristö on turvallinen ja lämminhenkinen. Aikuisten tulee kiinnittää huomiota siihen, millä tavoin ja mistä asioista lasten kuullen keskustellaan. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita.

Aikuisten rooli lasten leikeissä

Leikki, leikillisuus ja positiivinen pedagogiikka tuovat iloa Kurikan varhaiskasvatukseen. Ne näkyvät varhaiskasvatuksen arjen joka tasolla kaikissa oppimisympäristöissä niin sisällä kuin ulkona. Henkilöstön omalla heittäytymisellä ja innostuksella on suuri merkitys lapsen kiinnostuksen

ja uteliaisuuden virittäjänä. Aikuisen kiireetön ja rauhallinen toiminta mahdollistaa lapsen mielenkiinnon kohteiden äärelle pysähtymisen ja yhdessä ihmettelyn. Lapsi saa toimia itselleen mielekkäällä ja merkityksellisellä tavalla. Lapsi on utelias, hän haluaa oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Lapsella on oikeus päivittäiseen leikkiin ja oppimisen iloon. Kokopäiväpedagogiikassa kaikki arjen tilanteet ovat lapselle oppimistilanteita, jotka tulee suunnitella, toteuttaa ja arvioida pedagogisesti. Henkilöstö kuuntelee, havainnoi, kannustaa, kiittää ja kunnioittaa. Aikuinen tiedostaa, että tunteilla on avainrooli kaikessa oppimisessa. Varhaiskasvatuksen henkilöstö edistää omalla toiminnallaan lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitojen sekä ajattelun kehittymistä.

2.3 Yksilötaso

Itsesäätelytaitojen vahvistaminen ja opettaminen aikuisen kanssasäätelyn avulla

Itsesäätelykyyn kuuluu tunteiden ja käyttäytymisen säätely. Itsesäätelyn kehittyessä lapsi on vähemmän riippuvainen ympäristökijöistä. Tunteiden säätely auttaa lasta hillitsemään tunteiden ilmaisun voimakkuutta ja näin auttaa häntä joustavaan vuorovaikutukseen sosiaalisessa ympäristössä. Tunteiden ja käyttäytymisen säätelyn haasteena ovat vahvat tunteet, kuten kiukku, viha, suru, ahdistus, pettymys, kateus ja häpeä. Myötätunto on osa kehittyviä tunnetaitoja. Positiivinen, sensitiivinen ja lapsen itsesäätelytaitoja tukeva, lapsen kehityksellisiä tarpeita tunnistava ja vahvuuksiin keskittyvä aikuinen tukee parhaiten lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella ei ole ongelmia, vaan taitoja, joita hän harjoittelee henkilöstön tuella ja kannustamalla.

Sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen vahvistaminen

Lasten kanssa opetellaan varhaiskasvatuksessa tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti.

Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Kiusaaminen tai ryhmän ulkopuolelle sulkeminen aiheuttavat lapselle turvattomuuden ja osattomuuden tunteita. Sosiaalisten suhteiden ongelmista muodostuu usein negatiivisen vuorovaikutuksen kehä, jossa esimerkiksi toistuvasti muiden osalta torjuntaa kokeva lapsi alkaa itsekkin toimia tavalla, joka ylläpitää ja osaltaan edesauttaa ulkopuolisuutta. Onnistuakseen säilyttämään positiiviset suhteet ikätovereihinsa, on

"Hyvä mieli tulee,
kun pyytää anteeksi"

lasten saatava ohjausta ja apua omien vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojensa harjoitteluun. Aikuisen ja lapsen välinen lämmin vuorovaikutus ja hyväksyntä, lapsiryhmässä vallitseva ilmapiiri, lasten sosioemotionaalisten taitojen tukeminen sekä varhaiskasvatustyösköön toimintakulttuuri ja pedagogiikan laatu. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä.

Aggressiivisesti käyttäytyvät lapset

Reaktiivisen aggressiivisesti käyttäytyvät lapset toimivat impulsiivisesti. Aggressiot ovat kontrolloimattomia. Lapsi tarvitsee aina aikuisen apua ja tukea, koska on itse kyvytön ratkaisemaan tilanteita. Proaktiivisen aggressiiviset lasten käyttäytymiseen ei liity suuttumusta. Lapsi käyttää väkivaltaa harkitusti. Hänen käyttäytymiselleen on asetettava rajat ja niistä on pidettävä kiinni ja annettava ohjausta siihen, mikä on sallittua. On tärkeää, että henkilöstö yhdessä huoltajien kanssa miettivät, miten aggressiivisesti käyttäytyvä lapsi voi vahvat tunteet purkaa turvallisesti sekä sitä, mitkä asiat vahvoja tunteita aiheuttavat.

Ujot ja syrjäänvetäytyvät lapset

Ujosten ja syrjäänvetäytyvien lasten vuorovaikutus toisten lasten kanssa ei ole välttämättä negatiivissävytteistä, mutta positiivinen vuorovaikutus voi olla olematonta tai vähäistä. Lapsen itseluottamus kehittyy hitaasti. Yksinäisyys määrittyy subjektiivisen kokemuksen kautta. Yksinäisyyttä voi olla emotionaalista tai sosiaalista. Lapsi tarvitsee paljon empaattisuutta, rohkaisua ja aikaa aikuiselta sekä tukea vuorovaikutukseen muiden lasten kanssa.

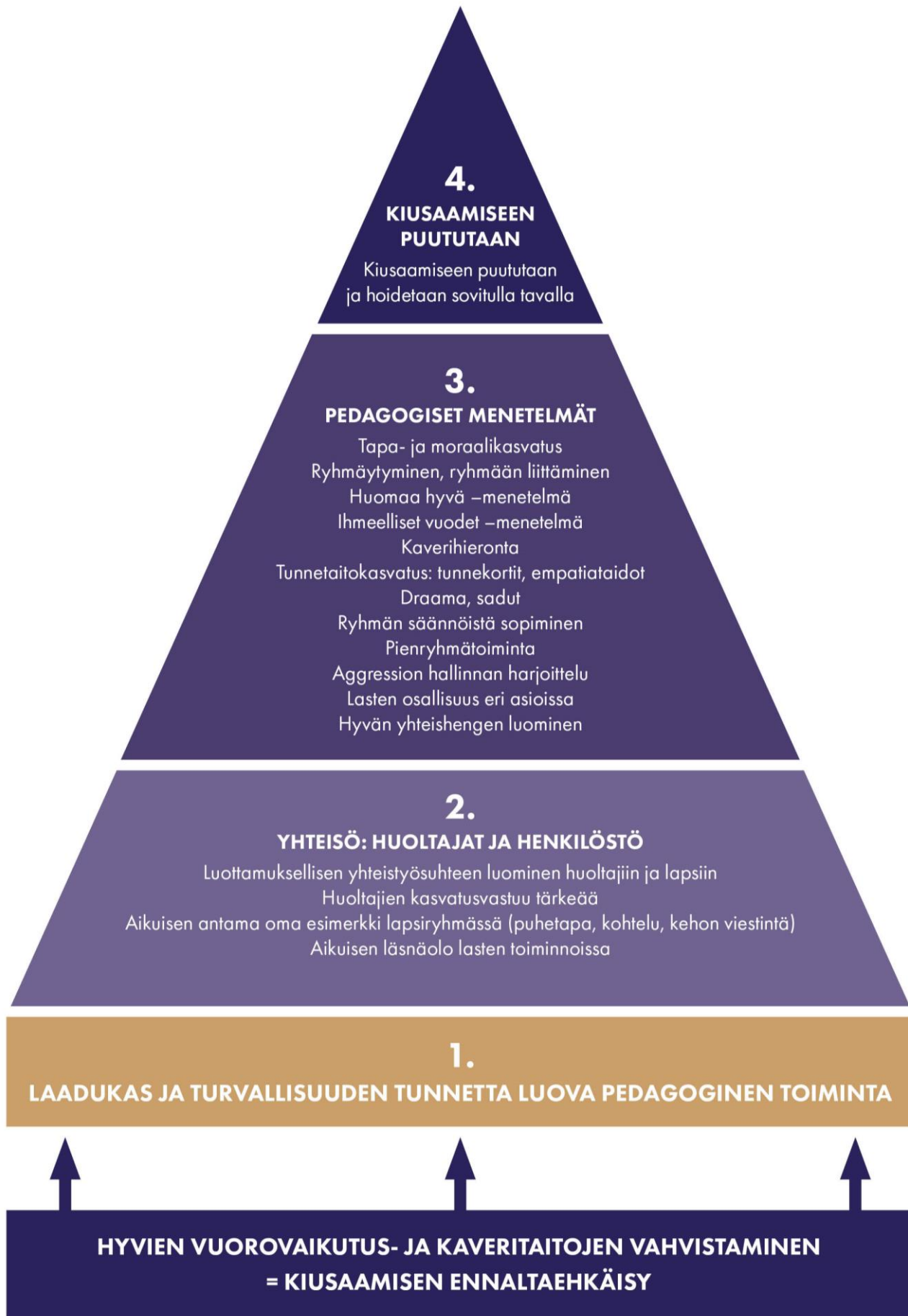
Kasvun ja oppimisen tukea tarvitseva lapsi voi tulla muita herkimmin torjutuksi ryhmässä. Lapsi tarvitsee henkilöstön tukea ja apua ystävyyssuhteiden muodostamisessa ja hyväksytyksi tulemisessa ryhmässä.

Vinkki MLL:n nettisivuilla PÄIVÄKOTIRAUHAN laatimiseksi materiaalia:

https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/paivakotirauha/?gad_source=1&gclid=EAlalQobChMlr4i6n8G6iAMVbheiAx04Swn-EAAYASAAEgLJOvD_BwE

Vinkki MLL:n nettisivuilla KAIKILLE KAVERI PÄIVÄKODISSA –vanhempainilta materiaalia:

<https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaaminen-paivakodissa/>

3. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen malli Kurikan varhaiskasvatuksessa

Kurikkalaisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on luoda turvallinen kasvatusympäristö, jossa kiinnitetään erityistä huomiota positiivisiin vuorovaikutussuhteisiin. Kiusaamisen ja loukkaavan käytöksen kohdalla on nollatoleranssi. Jos tällaista esiintyy, siihen puututaan heti. Kaikki riidat ja konfliktit eivät ole kiusaamista, mutta niistä saattaa toistuessaan tulla sellaisia. On tärkeää huomioida lapsen oma kokemus kiusaamisesta, joka ohjaa kiusaamiseen puuttumista sekä ennaltaehkäisevää työtä.

Askeleet kiusaamisen ehkäisyssä ja puuttumisessa

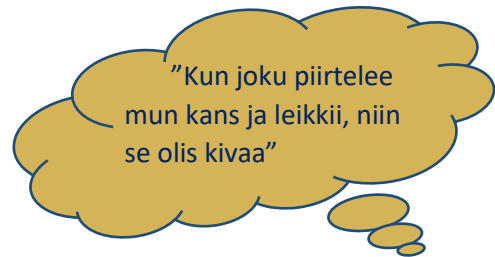
JOS LAPSI KIUSAA

- Huoltajilla on vaikea ymmärtää ja hyväksyä sitä, että oma lapsi tekee väärin. Itseään ei kannata syyllistää epäonnistumisesta kasvattajana, eikä lasta saa syyllistää. Tässä tilanteessa lapsi tarvitsee apua. Virheen tehnytkin lapsi tarvitsee myötätuntoa, hyväksyntää ja rakkautta huoltajiltaan. Huoltajan tehtävänä on kertoa lapselle, että häntä rakastetaan, eikä hyväksytä sitä, että hän on kiusannut.
- Lapselle on puhuttava kiusaamisesta ja kerrottava, että kiusaaminen on väärin. Kerta tai kaksi ei riitä! Keskustelua jatketaan toistuvasti, niin kauan kuin kiusaamista ilmenee. On hyvä selvittää, miksi lapsi kiusaa, huomioiden lapsen ikätaso. Kiusaamisen takana on aina jokin syy. Mikä on saanut hänet tietoisesti tai tiedostamattaan kiusaamaan.
- Lapsen kanssa on hyvä jutella yhdessä siitä, miltä toisesta tuntuu. Lapselle on annettava tilaa sanoittaa, miltä hänestä tuntuisi, jos jäisi yksin tai itse tulisi kiusatuksi. On hyvä käydä läpi myös eri kiusaamisen muotoja, kuten sitä, miten sanoilla voi toista satuttaa. Näiden avulla lapsen empatiatunteet heräävät ja saavat hänet helpommin ymmärtämään, mitä teot toiselle merkitsevät.
- Lapselle on kerrottava, että hyvä kaveri on sellainen, joka ei kiusaa ja pyytää yksin jääneen mukaan. Lapsen kanssa sovitaan, että nyt on aika harjoitella reilun kaverin tapoja. Lapselle osoitetaan luottamusta tässä.
- Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja lapsen välille tehdään sopimus, että kotiväki saa päivän jälkeen tietää, onko kiusaaminen jatkunut.
- Jos lapsi on onnistunut olemaan jonakin päivinä kiusaamatta, lasta on syytä kehua.
- Jos lapsella on tapana kiusata tai syrjiä, lasta ei pidä päästää leikkimään ilman aikuisen valvontaa!
- Jos nämä keinot eivät auta, on jatkettava keskustelua huoltajien, esihenkilön ja mahdollisesti varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa. Tarvittaessa sovitaan yhteistyöstä perhekeskuksen työntekijöiden kanssa.

JOS LAPSI ON KIUSATTU

- Jokainen huoltaja haluaisi suojella lasta surullisilta asioilta ja tapahtumilta. Kiusatuksi tuleminen on yksi lasta kipeästi satuttava ja loukkaava tapahtuma. Lapsen kiusatuksi tuleminen herättää huoltajassa monenlaisia tunteita. Miksi meidän lasta kiusataan? Eikö hän osaa pitää puoliaan?
- Vaikka asia koskettaa kipeästi huoltajiakin, on heidän tiedostettava, että lapsi tarvitsee apua ja tilannetta aletaan välittömästi selvittämään. Huoltajan on hyvä tiedostaa, että ketä tahansa lasta voidaan kiusata. Välttämättä lapsessa itsessään ei ole mitään erityistä syytä tulla kiusatuksi.
- Kiusatuksi joutuminen on vakava asia. Kiusatuksi tuleminen voi vaikuttaa lapsen itsetuntoon ja minäkuvaan.
- Jokaisella kiusatulla lapsella on oma tapansa reagoida tapahtuneeseen. Toinen voi kokea suurta avuttomuutta, vetäytyä ja toinen purkaa kokemaansa vasta-aggressiivisuudella. Reagoi lapsi, miten tahansa, on tärkeää, että hän saa kaiken sen tuen ja avun mitä tarvitsee. Huoltajan ja henkilöstön on syytä havainnoida lapsen muuttuvaa käyttäytymistä ja otettava selvää, mistä tämä johtuu.
- Joskus lapsen on vaikea tulla kertomaan, että häntä on kiusattu. Tällöin lapsi voi tarvita luotettavan ja tutun aikuisen apua. Lasta on kuunneltava tarkasti ja keskeyttämättä, jotta saadaan selville, mistä tilanteesta oli kysymys, ketä kiusaamisessa oli mukana ja miten he lasta kohtelivat
- Lapsen kertoma tapahtuma, kipu, kiukku, pelko tai muu tunne on otettava vakavasti. Koskaan ei saa vähätellä lapsen kertomusta.
- Myös lapsen oma toiminta tilanteessa on selvitettävä. Miten lapsi selvisi, mitä teki ja mikä häntä auttoi asiassa. Myös paikalla olleiden aikuisten vastuusta voi keskustella. Saiko lapsi aikuiselta apua ja kertoiko hän kiusaamisesta.
- Lasta tulee opettaa olemaan jämäkkä kiusaamistilanteessa. Lapsen on hyvä oppia sanomaan: "älä kiusaa!". Lapsella on myös oikeus kertoa aikuiselle, jos joku kiusaa.

4. Menetelmiä Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamiseen Kurikan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

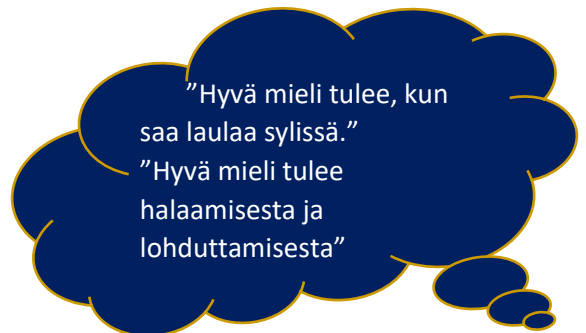
Pedagogiikka hyvän vahvistamisessa

Suunnitelmallisella pedagogiikalla on merkittävä rooli hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisessa. Havainnoinnin kautta pedagogiikkaa arvioidaan ja kehitetään jatkuvasti. Lasten osallisuus tulee näkyä arjessa, jossa tuetaan tasa-arvoisuutta. Sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja sekä tapa- ja moraalikasvatusta harjoitellaan päivittäin ja niillä tuetaan vertaissuhteita kaikkien lasten kohdalla (esim. syrjäänvetäytyvät/ujot lapset sekä rohkeat/ vilkkaat lapset).

Muutamia esimerkkejä käytössämme olevista pedagogisista menetelmistä:

- Kasvattajan sensitiivinen, kunnioittava suhtautuminen lapsiin (aikuisen malli lapsille)
- Havainnointi ja dokumentointi (leikki sisällä ja ulkona)
- Ryhmän säännöt
- Pienryhmätoiminta
- Huomaa hyvä; positiivinen pedagogiikka
- Ihmeelliset vuodet (olemassa olevan osaamisen hyödyntäminen)
- Kaverihieronta
- Piki-toimintamalli: pienten lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä
- Keskustelut lasten kanssa ystävydestä ja kiusaamisesta
- Erilaiset tunnekortit ja kuvatuki
- Yleisen tuen matkalaukku (3.minä ja meidän yhteisömme)
- Aggression hallinnan harjoittelu
- Leikkipedagogiikka (opetellaan leikkimään erilaisissa ryhmissä, kasvattajan tuki ja moninainen rooli leikissä)
- Draama ja sadut
- Sosiogrammi
- Läheisyyden kehä

5. Arviointi

Tämä Hyvien vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen toimintamalli liitetään Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja ryhmäkohtaiset suunnitelmat liitetään kunkin ryhmän ryhmävarhaiskasvatussuunnitelmiin. Toimintamallia käydään läpi vuosittain, samoin ryhmäkohtaiset suunnitelmat päivitetään ajantasaisiksi vähintään vuosittain, mutta ryhmien tarpeet huomioiden useamminkin. Arviointi ja kehittäminen tulee olla jatkuvaa. Tätä tuetaan toimivalla johtajuudella sekä ajankohtaisilla koulutuksilla.

LÄHTEET:

Ahonen, L. & Roos, P. (2019) Iloa ja oivalluksia! Pedagogiikan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Waasa Geraphics Oy.

Elo, S., & Lamberg, K. (2018). Kiusaamisen ehkäisy sekä työrauhan edistäminen varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisella asteella. Loppuraportti. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:16. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-562-4>

Haapasalo, T., Kirkkopelto, K., & Repo, L., (2018). Sun ja mun juttu! Lasten sosiaalisten taitojen vahvistaminen kiusaamisen ehkäisyssä. Lasten keskus.

Hautakangas, M. (2018). Miten voimme tukea lapsen itsesäätelytaitojen kehittymistä? Tutkittua varhaiskasvatuksesta. <https://tutkittuavarhaiskasvatuksesta.com/2018/10/19/miten-voimme-tukea-lapsen-itsesaatelytaitojen-kehittymista/>

Kirves, L., & Stoor-Grenner, M. (2010). Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa: Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. <http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/e5bdda8164ae4a2bb9a7aa12eabf48ee/1338806397/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf>

Kurikan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma. (2022). <https://kurikka.fi/wp-content/uploads/2022/08/Kurikan-varhaiskasvatuksen-Varhaiskasvatussuunnitelma-2022.pdf>

Opetushallitus. (2022). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Määräykset ja ohjeet 2022:2a.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Opetushallitus. (n.d). Johtaminen varhaiskasvatuksessa. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/varhaiskasvatus/varhaiskasvatuksen-tueksi/johtaminen-varhaiskasvatuksessa>

Tast, S. (n.d). Vertaissuhteiden havainnointi sosiogrammin avulla. Opetushallitus. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/sosiogrammi_tulostettava-versio.pdf

Varhaiskasvatustilaki (540/2018). <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp447653808>

LIITTEET

Liite1:

HYVIEN VUOROVAIKUTUS- JA KAVERITAITOJEN VAHVISTAMISEN JA KIUSAAMISEN PUUTTUMISEN SUUNNITELMA

LAPSIRYHMÄN SUUNNITELMA

Toimintakausi: _____ - _____

Yksikkö/ryhmä: _____

1. Vuorovaikutus- ja kaveritaitojen vahvistamisen keinot (Kiusaamisen ehkäisyn keinot)

2. Millaista kiusaamista ryhmässä esiintyy?

3. Miten kiusaamiseen yhteisesti puututaan? miten toimitaan?

4. Suunnitelman arviointi? miten, milloin ja kuka?

Johdannot kysymyksiin:

1. kysymys: Päiväkodin/perhepäivähoitokodin ja ryhmän omat kiusaamisen ehkäisyn keinot. Miten kiusaamista ennaltaehkäistään? Miten henkilökunnan oma käytös ja suhtautuminen lapsiin vaikuttavat kiusaamisen ehkäisyyn? Miten tiimin omaa toimintaa tulee tarkastella ja peilata sekä yksin että tiimin kanssa?

2. kysymys: Yhteisesti päiväkodissa/perhepäivähoitokodissa sekä ryhmässä keskustellaan arvoista ja tavoitteista Kurikan vasun pohjalta. Työntekijöillä on tietoisuus kiusaamisen eri muodoista ja ilmentymistä. Minkälaista kiusaamista juuri tässä ryhmässä esiintyy, tai mihin tulee kiinnittää huomiota?

3. kysymys: Päiväkodin/perhepäivähoitokodin ja ryhmän yhdessä pohditut keinot, miten kiusaamistilanteisiin puututaan. Miten puututaan pienempiin riitoihin, jotta voidaan ennaltaehkäistä, ettei riidoista kehity ajan kanssa kiusaamista. Miten reagoidaan, kun kiusaamista havaitaan? Miten asioita käsitellään yksittäisen lapsen kanssa sekä lapsiryhmässä? Miten asioista kerrotaan vanhemmille ja mitä toimia heiltä odotetaan?

4. kysymys: Kuka ja milloin kiusaamisen vastaista toimintaa arvioidaan? Missä asioissa on edistytty, mitkä asiat kaipaavat lisätarkastelua. Miten uudet työntekijät perehdytetään?

Liite2:

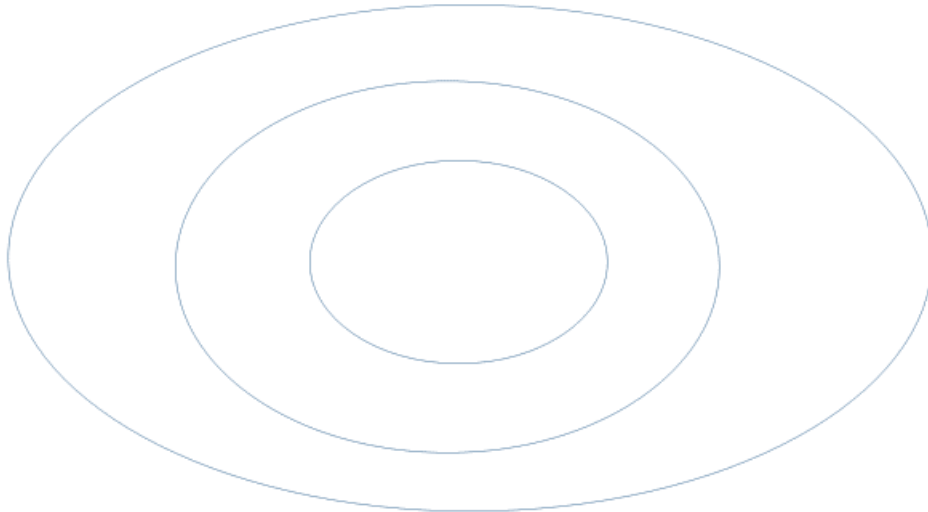
SOSIOGRAMMI

1. Kysy Haastattele jokaista lasta heidän kaverisuhteistaan. Kysy esim. Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi? Keiden kanssa haluaisit leikkiä?
2. Kerää ja kokoa tiedot ryhmän lapsista kuvioon ja/ tai taulukkoon. Merkitse eri värein tai muodoin tietoja vertaissuhteiden laadusta. Havainnoi lapsia esim. vapaan leikin tilanteissa, ja kirjaa kuvioon, vastaavatko havaintosi lapsen kertomaa. Vertaissuhteiden pedagoginen tarkastelu
3. Reflektoi Tarkastele vertaissuhteita. Löytyykö jokaiselle lapselle vastavuoroisia kaverimainintoja? Mitä keräämäsi tiedot kertovat lasten kaveritaidoista? Herääkö joidenkin lasten osalta huoli? Kenen kaveritaidot näyttävät vahvoilta?
4. Kehitä Millaisia pedagogisia interventioita voitte tehdä, jotta vertaissuhteet lapsiryhmässänne vahvistuvat? Miten tuette riskiryhmässä olevien kaveritaitoja ja vertaissuhteiden rakentumista?

Liite3:

LÄHEISYYDEN KEHÄ

Läheisyyden kehien tarkoituksena on havainnollistaa se tosiasia, että suhteemme oman ryhmämme lapsiin on erilainen. Tätä kautta omaan toimintaa voi puuttua. Tarkoituksena on tukea paitsi omaa ammatillista kehittymistä vuorovaikutustaitojen ja sensitiivisyyden osalta, myös korostaa konkreettisesti lasten osallisuutta omassa ryhmässään.

Sisimpään ympyrään kirjoita niiden lasten nimet, jotka tuntuvat sinulle itselle kaikista läheisimmiltä. Sinne sijoittuvat lapset ovat niitä, joiden seurassa viihdyt parhaiten, joiden kanssa olet päivän mittaan eniten myönteisessä ja vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa ja joiden elämästä ja mielenkiinnon kohteista tiedät eniten. Nämä lapset tunnet parhaiten.

Keskimmäiseen kehään kokoa lapset, joiden kanssa olet mielestäsi riittävästi tekemisissä tyypillisen päivän aikana ja joiden kanssa vuorovaikutus on melko usein myönteistä.

Ulommalle kehälle kirjoita niiden lasten nimet, joihin suhteesi on syystä tai toisesta etäisin. Ulkokehän lasten kanssa olet vuorovaikutuksessa vähän tai sen laatu on heikompaa kuin muiden lasten kanssa. Heidän elämästään, mielenkiinnon kohteistaan ja vahvuuksistaan tiedät vähiten, etkä luontaisesti hakeudu heidän seuraansa.

Kun huomaa, että osa lapsista on ulkokehällä, voi todella miettiä sitä, miten omaa toimintaa ja vuorovaikutustapoja muuttamalla ulkokehän lapsia voisi saada lähemmäs sisäkehää. Kiinnitä erityistä huomiota siihen, kaikkien varhaiskasvattajien kehissä samat lapset ulkokehille.